

# FINSKLÆREREN

Av Ragnhild Enoksen



Ymmärrän! Lærebok i finsk for norsktalende. Forfatter Bente Imerslund.

Boka ligger foran meg, hvit og blå som det finske flagget. På omslaget kan jeg se at første utgave ble trykt i 1981. Skrevet på et overfylt arbeidsværelse på Storslett, utprøvd på lærelystne elever ved Nordreisa videregående, spredt over hele Norge som den første lærebok for de forholdsvis få som vil tilegne seg språket til vår nabo i nord-øst.

Jeg leiter etter forfatteren, finner det lille tømmerhuset hennes mellom høstgule bjørketrær på Storslett. Finsk stil. Jeg kjenner det igjen på de stormønstrede og farge-rike gardinene. Finsk design. Går inn og kjenner duften av nystekte piroger. Finsk tradisjon.

Men hvem er hun, denne Bente Imerslund? Navnet forteller at hun ikke kan være ny-innvandret finlender som har tatt litt av hjemlandet med seg. Og ikke kan hun være kvæn som har arvet finsk patriotisme fra forfedre som kom fra Karelen og Tornedalen og slo seg ned i Nordreisa.

Nei, Bente ble født heilnorsk for 46 år siden. Et lite stipend fra den finske stat fikk ungjenta fra Hedemark til å interessere seg for finsk språk og kultur. Den interessen førte henne via mange omveger til Storslett, og der har hun vært så lenge at hun har rukket å oppdra to reisaværing, sønnene Øystein på 15 år og Håvard på 17.

- Jeg flyttet hit i 1977 fordi Nordreisa videregående skole hadde lyst ut stilling for finsklærer. Jeg fikk åtte - ti elever i den første finsk-gruppa, forteller Bente.

Hun hadde bokprosjektet med på flyttelasset, satt og strevde med det ved siden av lærerjobben de tre første årene. Innimellom holdt hun kveldskurs i finsk. Nå har hun et nytt prosjekt på gang.

- Det fins to finske stedsnavnarkiv fra Nordreisa, begge i en form som er nokså utilgjengelig for de som ikke er vant til å lese finsk. Jeg fletter de to sammen til ett, oversetter og tilpasser hele greia til et norsk system, sier Bente og vil mye heller snakke om det enn om den læreboka hun var ferdig med for ni år siden. Kommunen har planer om å utgi stoffet som bok, og hun er spent på hvordan den vil bli mottatt. Stedsnavnene forteller mye historie som holder på å bli glemt.

- Av og til oppsøker jeg gamle folk for å spørre mer om enkelte ting. Og når jeg snakker med dem kan jeg bli fortvilt ved tanken på at all den kunnskapen disse menneskene har, går i grava med dem hvis ingen skriver den ned. Om noen tiår vil nesten ingen kunne snakke reisafinsk, sier Bente, og legger til at kontakten med de finsktalende alltid har betydd mye for henne.

- Mange finsktalende i Nord-Troms syntes det var stas at barn og barnebarn, som bare hadde lært norsk, fikk begynne med finsk på videregående. Sjøl hadde de aldri fått lære å lese og skrive sitt morsmål, sier hun.

Nei, tvert i mot. I slutten av forrige århundre bestemte myndighetene at finsk skulle være forbudt i Norge. Det hjalp ikke at foreldrene i Sappén i Reisadalen holdt barna hjemme fra skolen i protest. De fikk ikke engang kristendomsundervisning på morsmålet. Men det skjedde flere generasjoner før Bente Imerslund ble født

på en bondegård på Løten i Hedemark.

- For familien min og meg var Finland mye lenger vekk enn Amerika. Landet var fremmed og fjernt. Og vi ante ingenting om finsk innvandring og finlendere her i landet. Det fikk jeg høre om under studiene mine, og det var dette som fikk meg til å flytte nordover, forteller den første finsklæreren i skolen i Nordreisa i vårt århundre.

Hun har bedt meg å sitte på en staselig og gammeldags kubbestol, like heilnorsk som hun selv, og arvet fra Hedemark. Vi tar en pause i praten, og hun løper ut på kjøkkenet og henter varme piroger. Store ringer dingler i ørene hennes. Hun har latt seg inspirere av masai-kvinnene i Afrika og løfter sitt hårløse og nakne hode høyt og stolt. Og hun løper lett i sine samiske tøfler. Joda, hun elsker mer enn Finland og det finske.

- Hele slekta mi trodde jeg var blitt sprø da jeg begynte å studere finsk på Universitetet i Oslo. Selv tok jeg det som en luksus. Etter å ha avsluttet studier i de tunge skolefagene norsk og tysk, ville jeg lese noe jeg aldri kom til å få bruk for.

Bente Imerslund aner ikke hva hun ville ha svart om noen hadde fortalt henne at hun skulle bli lektor i finsk, skrive første lærebok i finsk for norsktalende og lage kassettprogram til den, at denne læreboka skulle bli omarbeidet til kinesisk og vietnamesisk, og at var det noe hun virkelig skulle få bruk for, så var det finsk.

- Selv her i Nordreisa er det et stort press på oss som kan fungere som tolker og oversettere. Rart å tenke på at det skal være sånn i en kommune der folk knapt kunne klare seg for tre - fire generasjoner siden, om de ikke behersket finsk.

Ordene kommer med snert. Bente Imerslund skulle gjerne gi litt refs til norske skolemyndigheter både i kommuner, på fylkesplan og langt inni i departementskontorene. Med flere forskere i ryggen kan hun dokumentere at forgangne generasjoner sin AKTIVE motstand mot finsk, er avløst av likegyldighet og PASSIV motstand. Blir en skolebyråkrat stilt mot veggen, sier han gjerne at han aldri har motarbeidet finsken. Nei, men har han jobbet aktivt for at elevene skulle få en sjanse til å lære dette språket?

Nordreisa videregående skole er et av de hederlige unntak. I 1976 bestemte de seg for å tilby finskundervisning, og for å finne en lærer som kunne undervise.

- Jeg bodde først i Karasjok, begynte som lærer på den videregående skole der i 1971. I perioder underviste jeg voksne i finsk. I 1975 kunne elever ved den videregående skolen der begynne å ta finsk som valgfag.

Siden Bente Imerslund kom til Storslett har hun hatt fra 8 til 15 elever i hver klasse.

- Vi som velger et språk som finsk blir vant til luksus. Da jeg studerte norsk og tysk måtte jeg leve med overfylte lesesaler, lange køer, svære og uoversiktelige miljøer, lærere og forelesere som sto fjernt fra oss studenter. Da jeg begynte ved finsk-ugrisk fakultet var vi to stykker som studerte sammen. Vi fikk særbehandling og masse oppmerksomhet fra de som underviste oss.

Men finskelever får ikke luksus på alle områder. De første klassene som Bente underviste, måtte klare seg med lærebøker beregnet på svensker, med stensiler og notater. Likevel lærte elevene finsk, og ingenting gleder læreren mer enn å høre at de har hatt bruk for språket. Treffer du dem, vil du få høre hvor mange som er forbauset over at de fikk bruk for finsk på jobben. Ikke bare de som studerte språket videre, men også de som tok seg jobb i banken, på postkontoret, i butikken, kiosken, hos frisøren, på skole, sykehus, flyplass eller fiskebruk.

Bente vil at elevene hennes tidlig skal få prøve det de lærer i praksis. Hver år drar hun en tur til Ruovaniemi med klassene sine. Hun sørger for innkvartering hos finske familier, de avlegger besøk på en skole i byen, treffer jevnaldrede elever og går på muséer og butikker, opplever Finland.

- Mange nordmenn har primitive forestillinger om Finland. De får det fra finsk TV-teater, fra bilturer fra nor-

skegrensa til Karesuvanto og fra norsk-produserte finske-vitser. Den språklige avstanden mellom Finland og resten av Norden er med på å holde liv i alle de seig-livede mytene. Men når vi lærer språket og går inn i miljøet, oppdager vi et mangfoldig og rikt land der de kollektive godene er en større selvfølge enn i Norge, forteller Bente Imerslund.

Selv kjenner hun Finland fra mer enn klasseseturene. Med jevne mellomrom drar hun over grensa og besøker venner, holder forelesninger, er med på møter og konferanser. Hun har også nylig bodd ett år i Helsingfors, det året hun hadde permisjon fra jobben og begynte på hovedfag i finsk. De nordmenn som har avlagt så høy eksamen i finsk kan sitte rundt et lite kjøkkenbord, og ha det romslig.

- Vi er fire, sier Bente, og jeg er den eneste av oss som underviser i skolen.

- Men det begynner etter hvert å bli mange som har tatt grunn- eller mellomfag, og mange finner har studert morsmålet før de kom til Norge. Jeg var nylig på et kurs for finsklærere i Nord-Norge. Der var vi 35, og enda var det mange som ikke hadde fått plass eller som ikke hadde søkt, sier den første finsklæreren i en Nord-Troms-skole i vårt århundre. Men hun er ikke lenger den eneste.

## Et barndomsminne fra sjøen

Av Roald Larsen

April 1942 på Rasteby i Storfjord. Jeg var en guttunge dengang. Krigen gikk i sitt tredje år. Nesten alt var rasjonert, og en måtte ha rasjoneringskort med merketalonger når en skulle handle.

Bestefar bodde på Solnes, mens vi bodde 4 km lenger inne i fjorden. Far hadde lånt en 2 1/2 roms spissbåt fra Solnes, og en dag skulle han bringe båten tilbake. Nærmeste handel var i Lyngsdalen. Vi hadde nettop fått nye rasjoneringskort, og det ble bestemt at mor skulle fare til handel. Både hun og barna, jeg og bror min skulle være med båten til Solnes. Derfra skulle hun sykle videre.

Det var mildvær og liten kuling ut fjorden. Far som likte å segle, lastet båten med endel stein som ballast, og heiste segl. Det gikk hurtig unna, og snart var vi utafor Solnes. Da far skulle legge om kursen for å gå mot land, måtte han legge seglet over på den andre siden. Under denne manøver ble mors lue feid på sjøen. Hun mente at vi bare skulle la den være, men far dreide båten bi for å få tak i den. I det samme kom en vindrosse og presset seglet så hardt over at båten begynte å ta vann inn over ripa.

Fordi det var stein i båten, begynte den å synke. For å unngå det klarte far å få løs masta, slik at mast og segl falt overbord. Men da båten hadde tatt inn så mye vann, måtte han trå på ripa og tippe båten helt rundt, slik at steinene falt ut. Dermed lå vi alle i sjøen.

Jeg kom først under båten, men klarte å komme meg opp.

Far hjalp oss guttene opp på hvelvet. Men mor hadde fått en fot fast i fanglina, og klarte bare med nød og neppe å holde seg fast i båt-hvelvet.

Der lå vi da, mens store bølger stadig slo over hodene på oss. Jeg hadde skinnlue som fløt bortover sjøen, og mor som ikke kunne se meg, trodde at det var jeg som drev avgårde. Hun ropte hele tiden, mens vi andre var stille.

Sykkelen vår gikk til bunns, sammen med mors veske. I den lå de nye rasjoneringskortene, og alle pengene som vi hadde med.

Mens vi lå der på hvelvet, oppdaget jeg folk som kom springende ned til fjæra. Det var bestefar og onkel Nils og Hans, med flere. Jeg som lå slik til at jeg så det, fortalte til de andre at hjelp var undervegs. Snart kom de fossroende utover. Da de kom frem ble vi barna straks løftet ombord. Men far måtte dukke ned i sjøen med en tollekniv for å skjære av fanglina, slik at mor kom løs.

Vi ble deretter straks ført i land, men far rodde ut igjen for å berge båten og løse ting som fløt i sjøen. Da vi kom i hus ble vi lagt i seng og pakket inn i tepper og klær. Der måtte vi ligge hele dagen. Mor og bror min, som bare var 4 år, lå der apatisk, men jeg ville opp. Jeg kunne ikke skjønne hvorfor de voksne bestemte at jeg måtte ligge der når jeg følte meg i god form. Mor hadde fått sjokk og har i alle år etterpå vært redd på sjøen hvis det ikke er blikkstilte.

Vi fikk nye rasjoneringskort fra forsyningsnemnda, men pengene var tapt for alltid.

- Vi som velger et språk som finsk blir vant til luksus. Da jeg studerte norsk og tysk måtte jeg leve med overfylte lesesaler, lange køer, svære og uoversiktelige miljøer, lærere og forelesere som sto fjernt fra oss studenter. Da jeg begynte ved finsk-ugrisk fakultet var vi to stykker som studerte sammen. Vi fikk særbehandling og masse oppmerksomhet fra de som underviste oss.

Men finskelever får ikke luksus på alle områder. De første klassene som Bente underviste, måtte klare seg med lærebøker beregnet på svensker, med stensiler og notater. Likevel lærte elevene finsk, og ingenting gleder læreren mer enn å høre at de har hatt bruk for språket. Treffer du dem, vil du få høre hvor mange som er forbauset over at de fikk bruk for finsk på jobben. Ikke bare de som studerte språket videre, men også de som tok seg jobb i banken, på postkontoret, i butikken, kiosken, hos frisøren, på skole, sykehus, flyplass eller fiskebruk.

Bente vil at elevene hennes tidlig skal få prøve det de lærer i praksis. Hver år drar hun en tur til Ruovaniemi med klassene sine. Hun sørger for innkvartering hos finske familier, de avlegger besøk på en skole i byen, treffer jevnaldrede elever og går på muséer og butikker, opplever Finland.

- Mange nordmenn har primitive forestillinger om Finland. De får det fra finsk TV-teater, fra bilturer fra nor-

skegrensa til Karesuvanto og fra norsk-produserte finske-vitser. Den språklige avstanden mellom Finland og resten av Norden er med på å holde liv i alle de seig-livede mytene. Men når vi lærer språket og går inn i miljøet, oppdager vi et mangfoldig og rikt land der de kollektive godene er en større selvfølge enn i Norge, forteller Bente Imerslund.

Selv kjenner hun Finland fra mer enn klasseseturene. Med jevne mellomrom drar hun over grensa og besøker venner, holder forelesninger, er med på møter og konferanser. Hun har også nylig bodd ett år i Helsingfors, det året hun hadde permisjon fra jobben og begynte på hovedfag i finsk. De nordmenn som har avlagt så høy eksamen i finsk kan sitte rundt et lite kjøkkenbord, og ha det romslig.

- Vi er fire, sier Bente, og jeg er den eneste av oss som underviser i skolen.

- Men det begynner etter hvert å bli mange som har tatt grunn- eller mellomfag, og mange finner har studert morsmålet før de kom til Norge. Jeg var nylig på et kurs for finsklærere i Nord-Norge. Der var vi 35, og enda var det mange som ikke hadde fått plass eller som ikke hadde søkt, sier den første finsklæreren i en Nord-Troms-skole i vårt århundre. Men hun er ikke lenger den eneste.

## Et barndomsminne fra sjøen

Av Roald Larsen

April 1942 på Rasteby i Storfjord. Jeg var en guttunge dengang. Krigen gikk i sitt tredje år. Nesten alt var rasjonert, og en måtte ha rasjoneringskort med merketalonger når en skulle handle.

Bestefar bodde på Solnes, mens vi bodde 4 km lenger inne i fjorden. Far hadde lånt en 2 1/2 roms spissbåt fra Solnes, og en dag skulle han bringe båten tilbake. Nærmeste handel var i Lyngsdalen. Vi hadde nettop fått nye rasjoneringskort, og det ble bestemt at mor skulle fare til handel. Både hun og barna, jeg og bror min skulle være med båten til Solnes. Derfra skulle hun sykle videre.

Det var mildvær og liten kuling ut fjorden. Far som likte å segle, lastet båten med endel stein som ballast, og heiste segl. Det gikk hurtig unna, og snart var vi utafor Solnes. Da far skulle legge om kursen for å gå mot land, måtte han legge seglet over på den andre siden. Under denne manøver ble mors lue feid på sjøen. Hun mente at vi bare skulle la den være, men far dreide båten bi for å få tak i den. I det samme kom en vindrosse og presset seglet så hardt over at båten begynte å ta vann inn over ripa.

Fordi det var stein i båten, begynte den å synke. For å unngå det klarte far å få løs masta, slik at mast og segl falt overbord. Men da båten hadde tatt inn så mye vann, måtte han trå på ripa og tippe båten helt rundt, slik at steinene falt ut. Dermed lå vi alle i sjøen.

Jeg kom først under båten, men klarte å komme meg opp.

Far hjalp oss guttene opp på hvelvet. Men mor hadde fått en fot fast i fanglina, og klarte bare med nød og neppe å holde seg fast i båtshvelvet.

Der lå vi da, mens store bølger stadig slo over hodene på oss. Jeg hadde skinnlue som fløt bortover sjøen, og mor som ikke kunne se meg, trodde at det var jeg som drev avgårde. Hun ropte hele tiden, mens vi andre var stille.

Sykkelen vår gikk til bunns, sammen med mors veske. I den lå de nye rasjoneringskortene, og alle pengene som vi hadde med.

Mens vi lå der på hvelvet, oppdaget jeg folk som kom springende ned til fjæra. Det var bestefar og onkel Nils og Hans, med flere. Jeg som lå slik til at jeg så det, fortalte til de andre at hjelp var undervegs. Snart kom de fossroende utover. Da de kom frem ble vi barna straks løftet ombord. Men far måtte dukke ned i sjøen med en tollekniv for å skjære av fanglina, slik at mor kom løs.

Vi ble deretter straks ført i land, men far rodde ut igjen for å berge båten og løse ting som fløt i sjøen. Da vi kom i hus ble vi lagt i seng og pakket inn i tepper og klær. Der måtte vi ligge hele dagen. Mor og bror min, som bare var 4 år, lå der apatisk, men jeg ville opp. Jeg kunne ikke skjønne hvorfor de voksne bestemte at jeg måtte ligge der når jeg følte meg i god form. Mor hadde fått sjokk og har i alle år etterpå vært redd på sjøen hvis det ikke er blikkstilte.

Vi fikk nye rasjoneringskort fra forsyningsnemnda, men pengene var tapt for alltid.